

DETLEF BRANDES V ÚSTÍ V zámečku Větruše přednášel mimořádně respektovaný německý historik Detlef Brandes, už sedmáct let učí v Porýní české dějiny. A učí je zřejmě tak, že jeho studenti Česko mají rádi. O Čechách to pak platí doslova.

Z Němce je čechofil a slovanofil

Ústí nad Labem - Sudetští Němci v krizovém roce 1938 byli tématem ústecké přednášky profesora Detlefa Brandese, jednoho z nejvýznamnějších německých historiků věnujících se českým dějinám. O česko-německých vztazích učí na Univerzitě Heinricha Heineho v Düsseldorfu, kde vede Institut pro kulturu a dějiny Němců ve východní Evropě. Napsal knihy Češi pod německým protektorátem, Cesta k vyhnání 1938-1945 a Exil v Londýně 1939-1943. Všechny byly přeloženy do češtiny.

Přednáška pro české publikum se uskutečnila ve vyletní restauraci Větruše pod patronací Collegia Bohemica, Univerzity J. E. Purkyně a města Ústí nad Labem.

„Dovolím si trochu provokativní nadsázku a udělám něco, co historikové dělat nemají. Zkusím soudit historii. Já bych obžaloval prezidenta Beneše za státní zradu. Ne za to, že byl příliš velký nacionalista, jak mu bývá sudetskými Němci často vytýkáno, ale za jeho příliš velké ústupky vůči Henleinovi a jeho straně v roce 1938. Svým jednáním usnadnil Britům Mnichov. Beneš byl jeden z nejústupnějších politiků své doby a tomu sudetští Němci samozřejmě nechťejí věřit,“ uváděl Brandes.

Nejen k Benešovi byl však tvrdý, ti, kteří vypráví, jak strašně sudetští Němci v předválečném Československu trpěli, by byli asi jeho přednáškou velmi znechuceni.

„Když sociální demokraté hledali v pohraničí kandidáty do obecních voleb v roce 1938, v polovině obcí vůbec neuspěli, a tak zůstala jen jedna kandidátka - Sudetendeutsche Partei a ta automaticky vyhrála, i proto bylo vítězství Henleina tak jednoznačné. Celé pohraničí

bylo tehdy pod silným terorem henleinovců. Lidé se báli kandidovat. Znáám případ ze západu Čech, kdy za místním kandidátem sociálních demokratů přišli a donutili ho odvolat podpis pod kandidaturou s výhrůžkou, že jeho syn, který pracoval v Bavorsku, ztratí práci. Zanedlouho přišel syn a říkal otci, že za ním v Bavorsku přišla policie a řekla mu, že jestli otec bude kandidovat, vypoví ho ze země. A takových tlaků bylo tolik...“

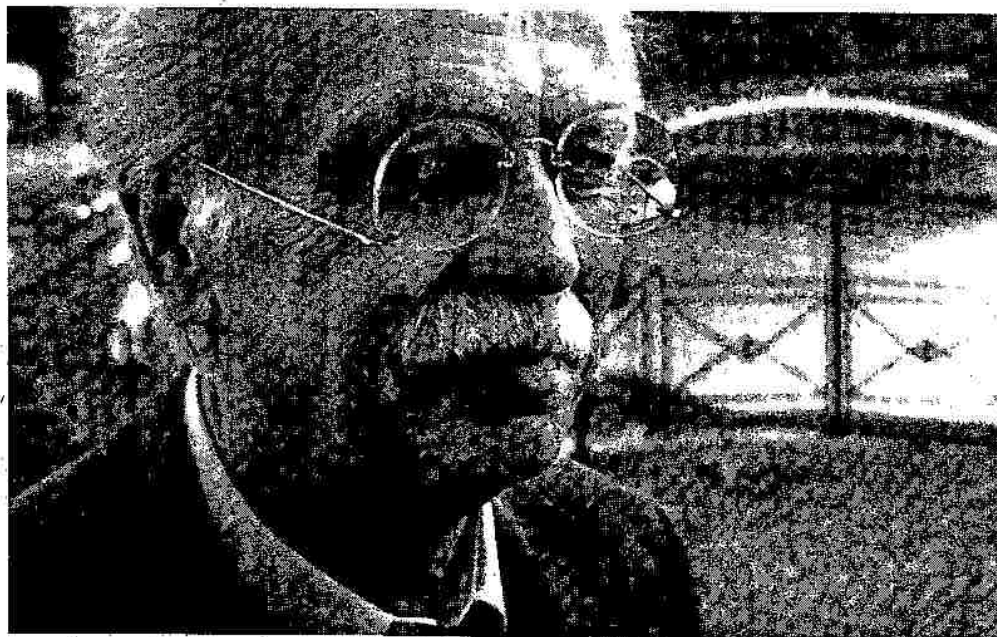
Rozhovor pro MF DNES i část přednášky vedl profesor v češtině.

Jak jste se dostal k tématu českých dějin, konkrétně česko-německých vztahů?

Narodil jsem se v Berlíně a k tomu tématu jsem se dostal náhodou, skutečně náhodou. V roce 1965 jsem působil jako student na Institutu pro soudobé dějiny v Mnichově. V tuto dobu tam zrovna začínali spolupraci s Institutem pro mezinárodní vztahy při Univerzitě Karlově v Praze. Dostal jsem díky tomu možnost získat stipendium Československé akademie věd na vybraná témata z československých dějin. Já jsem chtěl zpracovávat něco z doby nacistické nadvlády a dlouho jsem přemýšlel, jestli vezmu protektorát nebo Slovenské národní povstání. Pak jsem zjistil, že povstání už dělá někdo jiný, tak jsem zůstal u protektorátu.

Téma si vás získalo a později jste ho ještě podstatně rozšířil.

Můj úkol byl mimo jiné psát výtahy k filmovým dokumentům z doby nacismu, které po válce odvezli Angličané a později je vrátili. Bylo to pro mě zpočátku téma jako každé jiné. Ale pocíty se samozřejmě mění s tím, jak dlouho se určitému

DETLEF BRANDES. Profesor z Düsseldorfu.

FOTO: MARTIN KRSEK

tématu věnujete. Řekl bych, že každý historik, který se zajímá o nějakou cizí zemi, se postupně začíná k té zemi cítit blíž. To je normální věc.

Možná je to i nevýhoda, asi jsem se stal příliš čechofilem. Pomohlo mi, až když jsem později studoval a psal i o Jugoslávii a Polsku. Odstup od tématu se stal větší, pak jsem rozšířil záběr i na Rusko, a odstup se ještě zvětšil. Teď jsem tak nějak slovanofil. (smích)

Cítíte při práci česko-německých vztahů výhodu, že nejste zatížen vztahy z minulosti, že nemáte rodinnou vazbu na sudetské Němce ani na Čechy?

To je určitě výhoda. Ale samo-

zřejmě jsou sudetští Němci, kteří velmi objektivně zpracovali témata o česko-německých vztazích. Nemusí být pohled historika automaticky jednostranný jenom proto, že přišel do Německa z Čech.

A platí to i pro práce současných českých historiků o tématu soužití národností v předválečném Československu? Jak je vidíte z Německa?

Nevidím nedostatky. Problém soužití Čechů a Němců reflektuje řada knih o první republice vydaných v posledních letech a reflektuje ho dobře. Mám rád knihu Antonina Klimka, také si vážím knihy Zdeňka Karníka. Věra Olivová je, řekl bych, už dost poznamenána nacionalismem.

To asi z vašeho pohledu, takové rozdíly jsou i u vás. Můžete ale obecněji srovnat, jak pojmáte česko-německé vztahy při výuce studentů v Düsseldorfu s tím, co vzniká na českých univerzitách?

Výrazný rozdíl není. Ale možná jeden. Osobně zadávám svým doktorandům výrazně širší témata, než jaká se objevují v Česku. Například můj student Volker Zimmermann napsal práci o Sudetské župě. Obdobná existuje i na české straně, ale tady ji psalo osm lidí. Nechci říct, že náš způsob je správný, ale já dávám přednost jednomu autoru. I když pak práce trvá hodně dlouho.

Jak je zájem mezi studenty o čes-

ko-německá témata?

Nepřilíší velký. Düsseldorf je už daleko od českých hranic, bez přirozených vazeb na české země. Přednáším tam o Československu, Polsku a Jugoslávii a částečně ještě o Rusku a Pobaltí. Ale za sedmáct let, které jsem tam, jsem určitě trochu zájmu vzbudil. Máme i univerzitní partnerství s českou stranou. A doufám, že až přistí rok odejdu do důchodu, budou se tyto vztahy dál pěstovat.

To je zajímavé. Já zase vím, že zájem o české dějiny a Česko, který jste mezi svými düseldorfskými studenty vyvoval, dokresluje fakt, že osm z nich si našlo při svých studijních pobytech životní partnerky v Čechách a někteří tu i žijí...

Asi na tom něco bude. Jednou jsme se náhodou setkali v badatelně Národního archivu v Praze - já a moji čtyři doktorandi. V celém archivu bylo v té době dohromady deset badatelů. Takže düseldorfská univerzita tvořila celou polovinu.

Učíte české dějiny v širším evropském kontextu, vidíte je z odstupu. Je podle vás problém česko-německého soužití tak výjimečný, jak se často zdá zevnitř a z řeči politiků?

Možná v tom není něco zas tak výjimečného, ale v každém případě je rozvoj nacionalismu mezi Čechy a Němci studovaným příkladem, na základě kterého se tvoří teorie a obecné závěry. Kdyby neexistovalo soužití Čechů a Němců v českých zemích, museli bychom studovat dejme tomu vztahy Poláků a Rusinů v Haliči. Ale ten český příklad má výhodu, že Češi a Němci jsou skoro na obdobně rozvinuté úrovni. Což při podobných příkladech nebývá zas tak obvyklé. MARTIN KRSEK